

Fredningsnævnet for Bornholm
Damgade 4 A
3700 Rønne

Skovløkken 4
Tejn
3770 Allinge
Tlf.: 56 92 00 00
Fax: 56 92 58 16
E-mail: nmf@brk.dk
CVR: 26-69-63-48
www.brk.dk

Sag nr 22/22372

Hørings svar vedrørende fredning af Paradisbakkerne

Fredningsnævnet har sendt et forslag til fredning af Paradisbakkerne i høring til Bornholms Regionskommune.

Til fredningsforslaget har kommunen følgende bemærkninger:

Generelt:

Det er et meget stort område, der ønskes fredet og det berører mange lods-ejere. Af de grunde, og fordi det er et meget varieret skov/naturområde er det ekstra vigtigt at baggrunden for fredningen, og det der opnås med fredningen, er tilstrækkeligt belyst og også tilstrækkeligt detaljeret belyst. Det vurderes ikke at være tilfældet.

Forslaget er generelt upræcist i forhold til nuværende biologiske og landskabelige forhold, som ikke præciseres eller er kortlagt tilstrækkeligt. Der savnes en bedre registrering af nuværende biotoper og deres værdi, og det kan derfor ikke vurderes, om den fremtidige skov egentlig bliver mere artsrig.

Det er også uklart hvordan skovbilledet bliver på sigt med de foreslåede fredningsbestemmelser. Det gælder især bestemmelserne om træartsvalg. Hvis der stort set kun bliver blandet løvskov vil landskaberne ændres væsentligt og det vil muligvis på sigt blive en mere ensartet bevoksning hvor terrænforholdene og den særlige geologi sløres. Der vil også være skovtyper der forsvinder. F.eks. de områder der præges af en meget åben "nordisk" skovtype med blandede bevoksninger præget af fyrretræer med blåbær og urter i

bunden. I fredningsforslaget tages der ikke hensyn til jordbund. Er der vådt/tørt eller er jordlaget tykt eller tyndt ovenpå klippen.

Det er desuden usikkert hvilke konsekvenser der bliver for kommunen som plejemyndighed og tilsynsmyndighed. Det vurderes at være vanskeligt for ejerne at opfylde fredningsbestemmelserne og vanskeligt for kommunen som tilsynsmyndighed at håndhæve bestemmelserne.

Det er kommunens vurdering at fredningsforslaget i højere grad bør tage udgangspunkt i Paradisbakkernes helt særlige geologiske forhold med de mange tætliggende sprækkedale. Det nuværende skovlandskab er dannet på baggrund af de helt specielle vækstforhold, der findes. (Højtliggende klippe, tyndt muldlag og mosaik af tørre og våde områder og åben skov og mere tæt skov)

På den baggrund kan kommunen ikke anbefale fredningen i dens nuværende udformning.

Bemærkninger til indledende tekst:

I de indledende afsnit står bl.a. ved foto s 9 at en stor del af Paradisbakkerne består af ensartede bevoksninger af sitkagran eller douglas.

Det kunne i den forbindelse være hensigtsmæssigt med en oversigt over hvor meget, det egentlig drejer sig om, da det er vores vurdering at det ikke drejer sig om særlig store områder.

For at kunne vurdere en evt. fredning og konsekvenserne for det fremtidige skovbillede og naturværdi savnes også i det hele taget en registrering af de nuværende skovtyper.

På side 20 står vedr. løvfrø ”at siden blev der udført en række udsætningsprojekter, også på Bornholm” Det er ikke korrekt. Løvfrøens fremgang på Bornholm skyldes at Bornholms Amt gravede og oprensede en lang række vandhuller.

Bemærkninger til forslaget:

§1 Fredningens formål

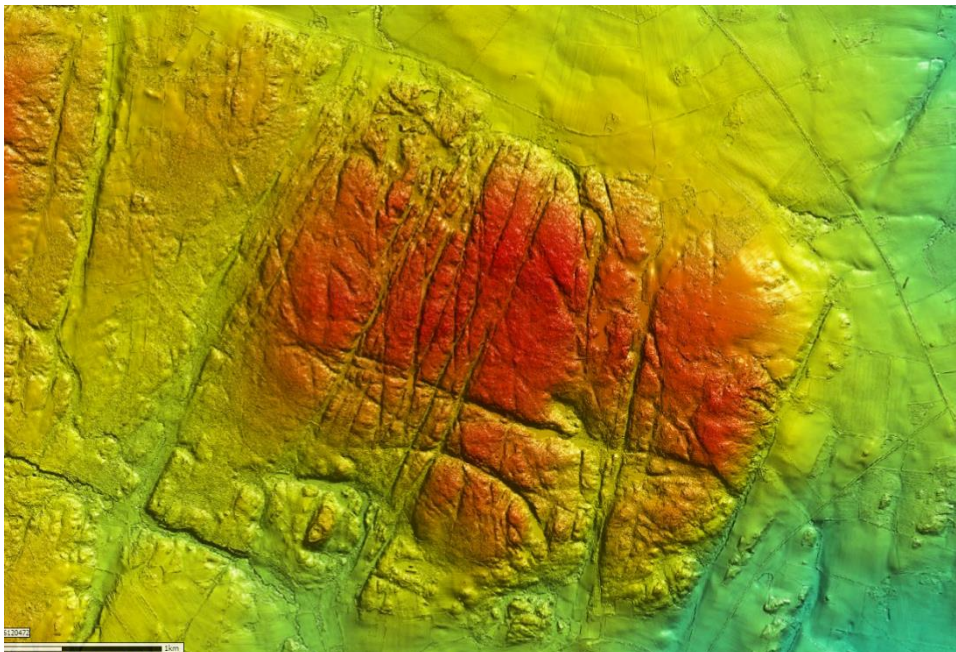
Der står i punkt 3: - at sikre de geologiske interesser.

Geologien i Paradisbakkerne er unik, med alle de mange tætliggende sprække- dale. Det er et forhold, der burde fremhæves yderligere både i forhold til formålet med fredningen, men også i de efterfølgende paragraffer. Altså

hvordan forholder man sig til sprækkedalene og skal de tydeliggøres i landskabet/skoven.

Den helt særlige geologi kan begrunde, at de geologiske værdier vægter højere og at det er en fredning af national interesse.

Da man fremover vil have blandskov med overvejende løvtræ, vil sprækkedalenes fremtræden risikere at blive sløret i forhold til nuværende skovlandskaber. Det kan derfor anbefales, at der lægges mere vægt på geologien og de særlige landskaber og den natur, der på baggrund af geologien og de særlige terræn- og jordbundsforhold (højtliggende klippe og tyndt jordlag), er knyttet til den og derved bevarer de unikke landskaber og den natur der knytter sig til dem.

Højdekort over Paradisbakkerne der viser de mange sprækkedale, der ligger på kryds og tværs og tegner den helt unikke geologi.

§3 Bevaring af området

Det er uhensigtsmæssigt at bruge begrebet ”nuværende tilstand” fordi naturen er dynamisk, og der kan opstå modstridende interesser. Både nu og i fremtiden. F.eks. de biologiske interesser kontra f.eks. geologiske og landskabelige værdier. Der kan f.eks. være en konflikt i forhold til om man ønsker en sprækkedal, som et stykke urørt natur med væltede træer, bregner og svampe eller man ønsker en åben sprækkedal, der fremstår knivskarpt i landskabet med mere lysåben natur.

Det vil være hensigtsmæssigt at beskrive hvilken naturtilstand der er nu.

Det kunne være et kort med tilhørende billeder med beskrivelser, så man kan se ”nuværende tilstand” Det ville gøre det nemmere at administrere – også i fremtiden. Alternativt bør det forklares hvad der menes med ”nuværende tilstand”

§4 Arealernes drift og anvendelse

Grænserne for de skovtyper der beskrives i stk. 2 og 4 er meget vanskelige at administrere efter på sigt – både for ejere i forhold til at drive skoven, og for kommunen som tilsyns- og plejemyndighed. Der er grænser på fredningskortet, der ikke følger matrikelgrænser, ejergrænser eller naturlige skel, som f.eks. en sprækkedag.

Det vil derfor være vanskeligt ude i skoven at erkende hvor grænserne mellem ”naturnær skov” og ”øvrige skovarealer” er.

Stk 2. Der står hjemmehørende arter og maks. 20% nåletræer. En del af disse skovområder er i dag meget karakteristiske for skovtyperne i Paradisbakkene. Det er et meget ”nordisk” skovbillede karakteriseret med en del gamle fyrretræer og opvækst af birk, eg og andre løvtræer. Oftest med ganske lysåben skovbund med blåbær og urter. Det vil ændre dette skovbillede, hvis der fremover kun må være 20% nåletræer.

Kommunen foreslår derfor at skovfyr, som nåletræ, skal undtages fra denne regel, for at denne meget værdifulde og karakteristiske skovtype ikke forsvinder.

Det vurderes desuden at det generelt er et problem at kun 20 % i den ”naturnære del” og 40 % i øvrige skovarealer må være nåletræ, også hvis skovfyr undtages. Det vil ændre Paradisbakkernes nordiske skovpræg til overvejende løvskov. Den biodiversitet man gerne vil fremme ved løvskov er ikke den biodiversitet vi vurderer er hensigtsmæssig i forhold til de særlige skovtyper, der findes Paradisbakkene, men derimod den biodiversitet, der er hjemmehørende i de mere ”nordiske skovtyper” som er et resultat af selvsåning efter ophør af græsning i slut 1800 årene. Og grundet de særlige jordbundsforhold hvor klippen ligger højt mange steder og det derfor bliver meget tørt om sommeren. Dette gælder primært for den østlige og centrale del af fredningsområdet.

Eks på karakteristisk skovområde med skovfyr, selvforyngelse og en bund af blåbær og urter.

Stk. 3 og 4: Der står: ”bevarelse af dødt ved”. Vigtigt at præcisere om det kun gælder væltede træer, eller også gælder træer, der er ved at gå ud (f.eks. døende asketræer angrebet af asketoptørre).

Stk. 4. Der skal efter afdrift genplantes med blandskov af hjemmehørende arter. Maks 40% nåletræ.

Der står også at Fredningen ikke er til hinder for at undlade at genplante skov, således at arealerne overgår til lysåben natur.

Det er uhensigtsmæssigt, at man på den måde siger at skov **skal** genplantes. Skoven kan også genindfinde sig ved naturlig tilgroning. Det bør ikke være et krav at arealerne holdes lysåbne, hvis der ikke genplantes.

Arealer overgår ikke af sig selv til lysåben natur. De vil i løbet af ganske få år gro til i skov, hvis ikke man aktivt holder vegetationen nede. Men generelt er det godt at have muligheden for at lave flere lysåbne arealer, det skal bare også være muligt at genvækst sker ved almindelig selvforyngelse, som ofte giver en meget artsrig og varieret skov.

Paradisbakkerne er i dag et meget varieret naturområde med rigtig mange forskellige naturtyper og levemuligheder for dyr og planter.

Generelt er der flere arter knyttet til hjemmehørende arter og løvtræer. Men man kan frygte at det – på sigt – bliver en mere ensartet skov generelt set, og de arter der lever i denne skovtype favoriseret. Dem bliver der flere af. Mens de arter der lever i andre naturtyper bliver der færre af. Man kan frygte at den meget varierede skov, som er en mosaik af forskellige skovtyper og naturområder, vil forsvinde og det bliver mere ensartet.

Vedr. hjemmehørende nåletræsarter (sundhed)

Af hjemmehørende nåletræer kan rødgran eller skovfyr som skovtræer. Så brugen af nåletræ vil være begrænset fremover.

Rødgranerne sundhed betegnes på nuværende tidspunkt som tilfredsstillende. Med de forventede klimaændringer med temperaturstigninger, hvor vi ser ind i mildere vintre, tørre og varmere somre, vil rødgranen få en lang række udfordringer

[Rødgrans sundhed i Danmark – Københavns Universitet \(ku.dk\)](#)). Disse afledte effekter af klimaforandringer har vi de senere år allerede oplevet på Bornholm med angreb af barkbiller og udgæede træer på tørre lokaliteter. Med begrænsning af træartsvalget af nåletræer modvirker man skovens fremtidige modstandsdygtighed overfor klimaforandringer og dermed muligheden for produktion af gavntre.

([Træartsvalget 12. Rødgran – Københavns Universitet \(ku.dk\)](#))

Dermed kan det blive uhensigtsmæssigt at bruge rødgran som gavntre fremover.

§ 4 stk. 5:

Der står konverteres til 'overvejende lysåben natur som indlandsklippe, hede og overdrev'. Her kan det være centralt, hvordan ordet 'overvejende' skal forstås. Vil det være op til tilsynsmyndigheden (kommunen) at vurdere, hvad

'overvejende lysåben' er, således at f.eks. enkeltstående træer og kratpartier, som vurderes at have naturværdi, kan bevares i disse områder ud fra tilsynsmyndighedens vurdering? Det vil være hensigtsmæssigt at lysåben natur også kunne være meget lysåben skov i de områder, hvor lysåben natur er svær at opretholde på grund af hastig tilgroning.

Vedr. stk. 6 så kræver det et godt kendskab til arternes tilstedeværelse for at vi fra kommunens side kan administrere fredningsbestemmelserne. Denne kortlægning har vi ikke.

Generelt er det svært at erkende grænserne på fredningskortet i virkeligheden, og dermed også svært at efterleve for ejere og svært at administrere og håndhæve for kommunen som tilsyns- og plejemyndighed.

§ 4 stk. 7:

§ 3-registreringen er en vejledende registrering og kan over tid ændres. Også habitatnaturtypekortlægningen kan ændre sig. Derfor bør indtegningen af § 3-arealer og habitatnaturtyper på kortbilag 2 betragtes som de nu gældende registreringer, men det bør være de til enhver tid gældende registreringer/kortlægninger, som skal anvendes i forvaltningen.

§4 Forslag: **Certificeret skov.**

Det bør undersøges om man i stedet for bestemmelserne i stk 2 og 4 kunne stille krav om at skovområderne certificeres, som det f.eks. er sket i kommunens skove. Det betyder bl.a. at man dyrker skoven naturnært, at dele udlægges til urørt skov og at der er:

- mere selvforyngelse
- bedre publikumsadgang
- flere blandingsbevoksninger
- mindre grad af jordbearbejdning
- større andel hjemmehørende træarter
- mere efterladt dødt ved i bevoksningerne
- en procentdel af arealet er udlagt til biodiversitet
- mindre brug af hjælpestoffer som gødning og pesticider

For lodsejeren betyder det at der fortsat kan produceres gavntre og at prisen på træet også bliver højere. Det vurderes som en effektiv måde at sikre beskyttelse, give ejerne fortsat selvbestemmelse og en nemmere administration af skoven.

Certificeringen efter PEFC og FSC er netop et udtryk for ansvarlig bæredygtig skovdrift, målt på en lang række kriterier.

I hovedtræk drejer det sig om bevarelse af værdifuld natur, ansvarlig produktion af træ til industrien og at man tager hånd om de rekreative værdier.

Hvis Paradisbakkerne certificeres vil det afklare en del af de usikkerheder der ligger i det fredningsforslag, der er rejst.

- Kravet om skovkort og bevoksningsliste vil afklare hvor stor en andel af arealet, der er tilplantet med ikke-hjemmehørende træarter.
- Kortlægning af Nøglebiotoper

Ift. De driftshensyn man skal tage ift. certificering kan nævnes en lang række tiltag som vil være på linje med den foreslåede fredning. Belyses nærmere i nedenstående bilag med skema.

§5 Bebyggelse

Der nævnes mulighed for etablering af offentligt tilgængeligt shelter. Dette bør også gælde offentligt tilgængelige primitive lejrladser f.eks. i forbindelse med Højlyngsstien.

§8 Offentlighedens adgang

Som det er nu er det svært for offentligheden at vide hvor man må gå og ikke gå. Det bliver det stadig, hvis der er forskellige bestemmelser i skoven. Altså at man i de nuværende fredninger må gå over det hele mens man i det øvrige del kun må færdes på stierne.

Man kan overveje, om adgangen fremover bør være, som naturbeskyttelseslovens bestemmelser for adgang i offentlige skove. Altså at man må gå både på og udenfor stierne i hele området.

§9 Revision af plejeplanen.

Der kunne stå at den kan revideres når det skønnes nødvendigt. Hvert 5. til 10. år er sjældent nødvendigt og bør ikke være et krav.

§10 Retningslinjer for plejen

Der bør stå at kommunen kan bekæmpe invasive arter.

Ud over fredningserstatninger vil kommunen være ansvarlig for naturpleje og vedligeholdelse af stier og andre publikumsfaciliteter indenfor det fredede område.

Som plejemyndighed udfører Bornholms Regionskommune allerede i dag naturpleje i de dele af fredningsområdet, hvor der er eksisterende fredninger.

Det drejer sig bl.a. om en årlig rydning af opvækst i form af birk, bævreasp og diverse småbuske på Årsdale Ret, men også rydninger i nogle af sprækkedalene. Plejen indebærer også opsætning og vedligeholdelse af hegn, så arealer kan afgræsses af f.eks. kreaturer og får.

Kommunens opgaver i forhold til naturpleje vil med fredningen øges betydeligt, da ny lysåben natur kræver naturpleje for at undgå at arealerne springer i skov.

Også tilsynsopgaven med hensyn til om fredningsbestemmelserne overholdes vil blive betydeligt større. Konsekvensen heraf bliver, det generelle tilsyn med fredede områder på Bornholm generelt forringes, hvis der ikke tilføres området yderligere ressourcer.

Med venlig hilsen

Ilsebil Hansen
Landskabsarkitekt

E-mail: Ilsebil.Hansen@brk.dk

Bilag vedr. certificering af skov:

Emne	PEFC	FSC
Biodiversitetsarealer og urørt skov	På ejendomme >50 ha: 10% af arealet skal udpeges med biodiversitet som formål og der skal laves en plejeplan for disse arealer Kan være urørt skov, men intet krav Må ikke udelukkende være lysåbne arealer På ejendomme <50 ha. Er fritaget fra kravet om udlægning af biodiversitetsarealer. Biodiversitetsarealet udgøres af nøglebiotoperne og fremmes i forbindelse med drifts tiltag	Total 10 %: 5% af skovarealet skal udpeges som urørt skov. 5% af arealet skal udpeges som biodiversitetsarealer. Arealerne må ikke være de samme.
Intensive driftsformer	Maks. 10 %: Juletræer, klippegrøntsarealer og vildtagre, der omlægges, sprøjtes og eller gødskes. Træerne kan ikke sælges som certificeret juletræer, dog som tømmer med claim.	Ingen intensive arealer. Juletræer kan medtages men kan ikke sælges som FSC certificeret.
Pesticidforbrug	Intensive arealer: Minimal og miljøforsvarlig anvendelse Øvrige arealer: Minimal anvendelse – ingen jordmidler eller hormonmidler.	Kun undtagelsesvis – meget restriktiv Husk dog at intensive arealer ikke er certificeret.
Gødningsforbrug	Intensive arealer: Minimal og miljøansvarlig anvendelse Øvrige arealer: Kun ved kulturanlæg og bør udfases.	Kun på næringsfattige arealer – meget restriktiv. Husk dog at intensive arealer ikke er certificeret.
Dræning	Ny dræning må ikke etableres.	Ny dræning må ikke etableres. Grøfter på arealer med høj bevaringsværdi må ikke vedligeholdes.
Hjemmehørende træarter	Magre jorde: Min. 20% hjemmehørende arter Gode jorde: Min. 55% hjemmehørende arter Ikke-hjemmehørende træarter må kun anvendes hvor de ikke truer naturværdier.	Magre jorde: 25 %. Gode jorde: 65 %. Arealet med hjemmehørende træarter opretholdes eller øges.

Dødt ved (foryngelses-hugst/afdrift)	Min. 5 habitatræer eller 10 m ³ ved på roden pr. ha. Alternativt kan udlægges 12,5 % biodiversitetsarealer, hvor kravet ved foryngelseshugster/afdrifter frafalder. Eksisterende træruiner mv. skal stadig bibeholdes på arealet.	Min 5 træer/ha udpeges løbende til naturligforfald – de skal helst være hjemmehørende, hugstmodne og af forskellige arter. Afdrifter bør undgås, medmindre det er nødvendig jf. 10.5.3. Biologiske værdifulde træer forstyrres ikke. 20% af toppene efterlades på arealet ved foryngelseshugst.
--------------------------------------	--	---

Død ved (tynding af mellemaldrende og ældre bevoksninger, ved pleje af ydre skovbryn, biodiversitetsarealer og nøglebiotoper)	Min. 5 højstubbe/liggende/skadede træer pr. ha i løvskov og minimum 3 træer pr. ha. i nåleskov.	Løv >40 år og ved nål >30 år: bevares eller skabes minimum 5 højstubbe, skadede træer og/eller vindfælder pr. ha. Placeringen i bevoksningen er valgfri.
Foryngelse kunstig-/naturlig-	Hvor det er muligt (også fra en økonomisk vinkel) anvendes naturlig foryngelse.	Permanent skovdække og naturlig foryngelse anvendes hvor det er muligt
Jordbearbejdning	Max på 70% af arealet. Dybdegående behandling kun som stribe- eller punktbehandling. Ingen stødoptagning eller dybdepløjning.	På magre jorde: Maks. 70 %. På Gode jorde: 50 %. Der skal sikres ubehandlede flader. Minimeres og udføres kun stribe- eller pletvis Ingen stødoptagning eller dybdepløjning
Publikumshensyn og retningslinjer generelt	Veje og stier skal opretholdes. Udsigtspunkter skal fritholdes. Information om adgang skal være let tilgængeligt. Der skal opsættes skovskilte med kontaktoplysninger I driftsplanen skal der indgå retningslinjer for fremme af friluftsliv samt for udnyttelse af andre produkter fra skoven Ligeledes overvejelse omkring interessentanalyse. NB. På ynglefugle.	Brugere/lokalsamfund/interessenter mv. er velkomne i skoven jf. skovloven. NB. På ynglefugle.
Skovbryn	Eksisterende skovbryn bevares.	Eksisterende skovbryn bevares Nye skovbryn etableres ved kultur-

	Nye skovbryn etableres ved kulturanlæg.	anlæg
Orientering af entreprenører/brugere af skoven	Entreprenører og andre brugere af skoven skal informeres om certificeringen og de hensyn der skal tages i forbindelse med den specifikke opgave.	Entreprenører skal informeres om certificeringen og de hensyn der skal tages i forbindelse med den specifikke opgave.
Miljøkrav til maskiner	Maskinfører skal have kompetencer beskrevet i bilag 2 i PEFC Skovstandarden. Der skal anvendes skånsomme hugst- transport- og foryngelsesteknikker.	Maskiner skal overholde Naturstyrelsens miljøkrav